ПОШТАРИНА ПЛАЋЕНА У ГОТОВУ

Женски Покрет

ОРГАН АЛИЈАНСЕ ЖЕНСКИХ ПОКРЕТА У КРАЉЕВИНИ ЈУГОСЛАВИЈИ

УРЕДНИЦИ:	Власник за А.Ж П.	Београд	Администрација:	Број поштанског чековног рачуна 53 191. Излази сваког 15 у месецу. Претплата за годину: Дин. 36.- за Југославију; Д. 50.- за иностранство или 15.- фран.
Алојзија Штеби, Београд Млетачка ул. 8, телефон 26-153* **Даринка Стојановић, Београд** Његошева ул. 23, телефон 25-131	**Милица Дедијер** Београд Балканска 9	**Јануар-Фебруар 1934 г.** **Год. XV Бр. 1-2**	Кнез Михаилова ул. бр. 46-I Београд	

САДРЖАЈ:

Чланци: Старана

Важна овлашћења влади . . . . . Алојзија Штеби . . . 2
За право на рад: 3
Жене у позиву и привредна криза . . . . . Алојзија Штеби . . . 3
Жена — државни службеник . . . . . Проф. Олга Остерман 7
Kje so vzroki? . . . . . Angela Vode 8
Да ли је то социјална правда? . . . . . Вида Чубриновић . . 9
Резолуција 10
Кроника 12
Шта кажу наше жене? 13
Жене — грађанке другога реда 14
Организације женског покрета у Јасеновцу 15

Фељтон:

Концерт Новосадског музичког удружења . . . . С. Р. 15

Белешке:

Предавања — Жене у дипломацији — Русија — Немачка 16

Свако људско биће добија стварну своју личност тек онда кад почне у раду да налази задовољство.

Едуард Ерио

Važna ovlašćenja vladi

Samo udate žene treba da se uklone iz državne službe!

U finansijskom zakonu koji ide uz budžet za godinu 1934—1935 dobila je vlada veoma široka ovlašćenja da sprovede racionalnu štednju. Mnoge odredbe novog finansijskog zakona su takve prirode — naravno ako se budu strogo sprovodile — da će doneti državi velike uštede i otkloniti nepravde koje su do sada bile sa punim pravom predmet kritike javnosti. Ali jedna odredba je takva da se nipošto ne možemo složiti s njome, jer pogađa samo udate žene u državnoj službi, naime one kojima po mišljenju vlade prihod od državne službe nije neophodno potreban za egzistenciju. *Ako je vlada već usvojila taj princip za žene, morala bi ga proširiti i na muškarce državne službenike, jer ima i među njima mnogo takvih kojima prihod od nameštenja u državnoj službi nije potreban za održavanje pristojne egzistencije.*

Ako treba da se sprovede pravda, neka se sprovede za sve građane jednako po jednom i istom principu, inače je to nepravda.

Principijelno gledište žena po tome pitanju saopšteno je na merodavnom mestu.

Narodnoj skupštini predložene odredbe finansijskog zakona u pogledu smanjivanja državnih rashoda su sledeće:

„Ovlašćuje se Ministarski savet da u cilju smanjivanja državnih rashoda u toku budžetske 1934/35 godine i stvaranja trajnih preduslova za sistemarsku i racionalnu štednju u državnom i samoupravnom gazdinstvu uopšte, preduzme i preduzima sve potrebne mere, i to kako u okviru postojećih zakonskih odredaba, tako i u uredbama sa zakonskom snagom, koje bi imale za predmet utvrđivanja osnova državnih i samoupravnih rashoda u drugom obimu, nego što su ti osnovi postavljeni u zakonskim odredbama koje danas važe“.

„Svi propisi o primanjima ma pod kojim nazivom i vidom se ona vršila i sporednim prinadležnostima (dnevnice, honorari, nagrade, tantijeme i t. sl.) državnih i samoupravnih službenika, aktivnih i penzionisanih, i drugih lica, uposlenih u državnim privrednim i novčanim ustanovama kao Državnoj hipotekarnoj banci, Klasnoj lutriji, Poštanskoj štedionici, Upravi državnih monopola, šumsko industrijskom preduzeću „Dobrljin — Drvar“, fabrici šećera na Čukarici, Željezari u Zenici, Državnim fabrikama svile, u svojstvu člana upravnog ili nadzornog odbora ili veća, komesara, i t. sl. — imaju se podvrći reviziji bez obzira na osnov i visinu tih prinadležnosti po dosadanjim odredbama, s tim da se počev od 1 aprila ove godine te sporedne prinadležnosti i primanja svode na polovinu dosadašnjih. Isto tako, broj članova u upravnim i nadzornim odborima pomenutih ustanova može biti smanjen a imenovanja vršena bez obzira na vreme za koje su po ranijim propisima bili postavljeni.“

„Da bi se postigle budžetske uštede na ličnim rashodima, i time stvorila mogućnost da se uposle svršeni učenici fakulteta i stručnih škola, Ministarski savet će utvrditi uslove daljeg ostanka u državnoj ili samoupravnoj službi službenica, čiji su muževi takođe uposleni u državnoj, samoupravnoj ili privatnoj službi ili inače imaju dovoljno prihoda za održanje porodice kao i uslove uposlenja u slučajevima kad se više lica iz jedne porodice nalaze u državnoj i samoupravnoj službi“.

Ministarski savet će takođe izvršiti reviziju specijalnih dodataka, honorara, nagrada i drugih sporednih primanja, koja uživaju državni službenici po dosadanjim propisima pored njihovih redovnih zakonskih prinadležnosti i ograničiti ta primanja do najviše 50% redovnih prenadležnosti.

Namera vlade da otpusti iz službe udate žene, naravno da je izazvala u redovima svih državnih službenica bez obzira da li su udate ili neudate veliku zabrinutost. Ženski dokret u Beogradu pozvao je odmah Jugoslovenski ženski savez da otpočne akciju među ženama da se uputi vladi apel da odustane od ove namere. Pojedini Ženski pokreti su takođe preduzeli mere da upute vladi pretstavke. Ženski pokreti u Sarajevu, Zagrebu i Ljubljani su pored toga održali naročite konferencije, na kojima su ispoljili svoje gledište prema otpuštanju žena iz državne službe, a po celoj zemlji je sprovedena akcija za skupljanje potpisa žena u državnoj i samoupravnoj službi koji će biti uz naročitu rezoluciju predati vladi. Ženski pokret u Beogradu je održao 27-II- konferenciju sa državnim činovnicama na kojoj je doneta rezolucija koja će se sa Jugoslovenskim ženskim savezom i Udruženjem univerzitetski obrazovanih žena predati, sa skupljenim potpisima, vladi.

Beograd *Štebi Alojzija*

Za pravo na rad

Otkako je pred Narodnom skupštinom predlog budžeta za 1934—1935 godinu sve jači postaje strah žena u državnoj službi da će ostati danas, sutra bez hleba i da će za njih važiti neko izuzetno, vanzakonsko stanje. Koliko god razume svaki građanin teško stanje sadašnjosti i odgovornost vlade da na neki način savlada ovo stanje, ipak ne možemo razumeti da treba „sanaciju" (ako uopšte možemo nazvati takve mere „sanacijom") prilika izvesti na račun žena. Odgovornost vlade za *dobro svih građana* traži neminovno da pri saniranju prilika počne svoj rad tamo, gde su uzroci današnjeg stanja. A uzroci sigurno nisu žene u državnoj službi, pa da ih je i više nego što ih faktično imamo.

Žene koje imaju zakonsko pravo na rad u državnoj službi bez ikakvog ograničenja, svesne su da snose i one svoj deo odgovornosti za način na koji će se pristupiti rešavanju krize. Da tu odgovornost javno manifestuju i zajedno da daju izraz svome mišljenju o opravdanosti zaposlenja žene kako u državnoj tako i privatnoj službi, bila je sazvana na predlog Ženskog pokreta u Beogradu šira konferencija, koju je organizovao Jugoslovenski ženski savez i koja je bila održana 10 februara t. g. u Beogradu. Iz svih većih mesta — Beograda, Ljubljane, Sarajeva, Skoplja, Zagreba — došli su delegati i uzeli učešća na konferenciji. Konferencija koja je bila dobro posećena, primila je rezoluciju koja je predata merodavnim faktorima.

Govornici su obradili problem o radu žene sa raznih vidika i pokazali da ga ne posmatraju samo sa uskog gledišta ženine zarade.

Konferenciju je vodila g-đa *Leposava Petković*, pretsednica J. ž. s., i ona je pri otvaranju naročito podvukla fakta koja su bila povod za sazivanje konferencije i koja nam nagoveštavaju izuzetne mere protivu žene. Ova fakta su: otpuštanje žena iz Narodne banke, neprimanje žena činovnika u Agrarnu banku, pravilnik za poštansko-telegrafsku službu s obzirom na žene, neprimanje učiteljica u Više pedagoške škole i obustava upisivanja ženske omladine u učiteljske škole.

U sledećim člancima donosimo glavne referate sa konferencije.

Žene u pozivu i privredna kriza

Otkako u našoj zemlji jače osećamo posledice svetske privredne krize, pojavljuje se naročita vrsta spasitelja. Pošto nisu dovoljno upoznati sa njenim uzrocima, predlažu mere koje bi, primenjene, samo povećale haos, a ne bi bile u stanju niti da ga razreše, niti da ga omile. Ove specijalne vrste spasitelja predlažu između ostalog i meru, koja treba da pogodi u prvom redu ženu sa samostalnom zaradom. Oni polaze sa sasvim pogrešne osnove, naime s te da je u svetu previše radne snage i stoga je i nastupila ogromna nezaposlenost. Svetska privredna kriza — u tome se slažu svi njeni ozbiljni istraživači — posledica je kapitalističkog društvenog poretka, dakle posledica sistema *raspodele* rada, *produciranih* dobara, dobiti, produktivnih sredstava. Svi ovi istraživači se slažu u ocenjivanju krize, to jest da smo u tome dospeli do one tačke, gde je prelom neizbežan. Samo se ne slažu u sredstvima za lečenje katastrofe: dok su jedni za veoma radikalne mere, drugi misle da se možemo spasti blažim merama. O tim blažim merama, koje se odnose na reorganizaciju kredita, carina, kontigentiranja produkcije i t. d., raspravljalo je do danas mnogo zvaničnih internacionalnih konferencija, a sve su se svršavale neuspehom. Konferencije su se sastajale i rastajale, a milioni nezaposlenih su postali trajna institucija. Svaka zemlja je ostavljena opet da rešava samo za sebe posledice krize, a i krizu samu. Krize, kakva je sadašnja, ne nastupaju iznenada, one se spremaju kroz duže vreme i stoga treba tražiti njihove uzroke daleko unazad. Svaka zemlja je po nešto doprinela ka stvaranju katastrofe i stoga svaka ima i dužnost da te svoje uzroke pronađe i ukloni, kako katastrofa ne bi povukla još i više žrtava. Ako posmatramo sa toga gledišta radnje i neradnje kod nas, nama se čini da je delimičan uzrok naše nevolje u tome, što se nismo dovoljno obazirali na stvarne potrebe naše zemlje i njenog stanovništva.

Mi smo poljoprivredna zemlja i zato smo osetili posledice svetske krize docnije i ne tako katastrofalno kao što su ih osetile čisto industrijske zemlje. Skoro 80% našeg stanovništva bavi se poljoprivredom, šumarstvom i ribarstvom. Prema tome faktu svaki bi mislio da se tim granama privrednog života poklanja naročita pažnja i da se tome ogromnom broju stanovništva koje se bavi njima pružaju sva moguća sredstva za što bolje osposobljenje da može što izdašnije, racionalnije iskoristiti fond, koji osigurava život njemu i nama svima. Pored toga moramo uzeti u obzir

još fakt da je naša poljoprivreda veoma raznolika i da nismo samo zemlja pšenice i kukuruza, nego da imamo i duvan, mak, pirinač, južno voće, da imamo najbolje uslove za raznoliko vrtarstvo itd.

Prema podacima „Statističkih godišnjaka", koje izdaje naša državna statistika dobijamo o ovoj najvažnijoj grani našeg privrednog života sledeću sliku:

Na dan 31-I-1921 godine, kad se izvršio prvi popis našeg stanovništva, živelo je od poljoprivrede, šumarstva i ribarstva 9,215.514 lica. Od toga broja je više od polovine bilo lica koja zarađuju, a ostali su bili izdržavani od tog nadpolovičnog broja. Često i prečesto čujemo žalbe, kako naša poljoprivreda ne može uspešno konkurisati sa proizvodima strane poljoprivrede, pošto je kod nas sve još jako primitivno. Za unapređenje naše najvažnije produktivne grane, imali smo, prema podacima Statističkog godišnjaka u godini 1930, sledeće stručne škole: 3 državne srednje poljoprivredne škole, 27 banovinskih nižih i specijalnih poljoprivrednih škola i 2 poljoprivredna fakulteta. Veoma je zanivljivo pogledati, kako su ove niže i specijalne poljoprivredne škole podeljene: dravska banovina, koja nema baš najsjajnijih uslova za poljoprivredu, ima 4; dunavska i savska, gde su baš najsjajniji uslovi, imaju samo za po 1 više, svaka po 5; a vardarska, koja ima sve uslove za veliki broj specijalnih poljoprivrednih škola, ima svega 3. Zetska nema ni jedne, iako je u predelu u kome su najpovoljniji uslovi za južno voće i duvan. Ako pogledamo još brojeve, koji nam kažu površinu obrađene zemlje u tim banovinama, još jače se ističe nedostatak poljoprivrednih škola, opštih i specijalnih. Dravska banovina sa 4 škole ima 786.091 hektara obrađene zemlje, dunavska sa 5 škola i savska sa 5 imaju svaka nad 2 miliona hektara obrađene zemlje, a vardarska preko $1^1/_2$ milion hektara.

Ako dodamo tim školama još 2 državne domaćičke škole iz dunavske banovine imamo svega 34 zavoda, koji spremaju buduće samostalne poljoprivrednike i nastavnike za te škole. Prema ogromnom broju poljoprivrednog stanovništva, naročito mora da potstrekne na razmišljanje fakt da je u godini 1930 na 27 nižih i na 3 srednje poljoprivredne škole bilo samo 1276 đaka, od kojih ženskih 103. Uzgredno napominjem samo još jednu činjenicu: za 1276 đaka bilo je 204 nastavnika, dakle na 6 đaka jedan nastavnik....

A istoj 1930 godini, u kojoj smo imali za 80% našeg stanovništva 34 specijalne škole, imali smo još ove stručne škole:

17 bogoslovija,
17 umetničkih škola,
34 trgovačke dvorazredne škole i trgovačke akademije,
11 stručnih zanatskih škola,
216 zanatskih ženskih škola,
402 opšte zanatske i zanatsko-trgovačke škole,
4 nudiljske škole;
3 babičke škole i
5 stručnih škola ministarstva saobraćaja.

Pogled na naše univerzitete pruža nam veoma značajne konstatacije baš s obzirom na poljoprivredni karakter naše zemlje. Godine 1930 je bilo najviše studenata na pravničkom, a ne na poljoprivrednom fakultetu, koji dolazi po broju studenata tek na peto mesto.

Na pravničkim fakultetima 4 univerziteta 4638 studenata — 3982 m. 656 ž.

Na poljoprivrednom fakultetu 2 univerziteta 607 studenata 585 m. 22 ž. Od 4638 studenata pravničkog fakulteta bila je dobra jedna polovina studenata, za koje statistički godišnjak kaže da su im očevi zemljoradnici, a isto kaže i za jednu dobru petinu studenata poljoprivrednog fakulteta.

Da ove konstatacije u kratko rezimiram:

Za skoro 80% stanovništva koje se bavi poljoprivredom, šumarstvom i ribarstvom imamo 34 stručne škole.

Za skoro 10% stanovništva koje se bavi industrijom i zanatom i za skoro 4.3% stanovništva koje se bavi trgovinom, kreditom i saobraćajem imamo 668 stručnih škola.

Ako podelimo broj poljoprivrednih stručnih škola na stanovništvo, dolazi tek na svakih 460.000 stanovnika jedna stručna škola, a po jedna stručna škola za industriju, zanat, trgovinu, kredit i saobraćaj dolazi već na 20.000 stanovnika.

Ta fakta prema zvaničnoj statistici dovoljno jasno kažu da je naše stručno školstvo upućeno na pogrešan put i da mora država tu učiniti temeljnu reformu, da bi podigla onu granu privrede koja nam je najglavnija i od koje zavisi sudbina našega stanovništva. Ako bi izvršili pregrupaciju tih škola, finansijski efekat za državni budžet i za banovinske budžete sigurno se ne bi izmenio mnogo, ali bi se time kolosalno izmenila ona strašna pojava, koja se zove nezaposlenost, jer ona postoji baš u onim granama privrede, koja nije od presudne važnosti za nas i koja se, blagodareći raznim fiskalnim merama kao što su zaštitne carine, mogla razviti na štetu prirodnog razvijanja naše privrede. Poloprivreda, ako bi joj poklanjali stručnim školstvom takvu pažnju, kakvu zaslužuje, mogla bi postati intenzivna, ona bi mogla da zaposli mnogo veći broj lica sa stručnom spremom, jer bi tada mogla da

podiže kvalitet svojih proizvoda, a pored toga bi još povoljno uticala na aktivnost našeg trgovinskog bilansa. Prema statističkom godišnjaku mi smo izvozili godine 1930 za preko 5 milijarda poljoprivrednih, stočarskih, šumarskih proizvoda, što je 4/5 celokupnog našeg izvoza, a uvozili smo takvih proizvoda za preko 3 milijarde. Pošto je naša poljoprivreda zaostala, mi moramo uvoziti predmete koje bismo mogli proizvoditi sami i time teretimo trgovinski bilans; a pošto proizvodi i prerađevine poljoprivrednih produkata čine 4/5 našeg izvoza, vidimo da od te grane zavisi u najvećoj meri aktivnost našeg trgovinskog bilansa i naš kredit i naše blagostanje. Da slika bude potpunija, treba da naglasim još to, da je prema statističkom godišnjaku državni rashod u budžetu za godinu 1930/31 za ministarstvo poljoprivrede na pretposlednjem mestu.

U najtešnjoj, gotovo u kauzalnoj vezi sa podizanjem naše poljoprivrede i stručnog poljoprivrednog školstva je pitanje naše osnovne nastave.

Prema izrađenim rezultatima popisa stanovništva iz 1921 godine bilo je na dan popisa u našoj zemlji 1,772.802 ili 15,2% od celog stanovništva dece između 6—11 godina. Ako računamo 15.2% od celog stanovništva, prema broju stanovnika na dan 30 juna 1930 godine, imamo 1 1/2 milion dece u školoobaveznom dobu, a u školskoj godini 1929/30 bilo je u osnovnim školama 1,087.930 dece. Gde je bilo ostalih 1/2 miliona? Bez škole. Taj fakt, da pustimo tako ogroman broj dece bez osnovne nastave, taj fakt je porazan. Imamo na hiljade učitelja bez službe, zatvaramo učiteljske škole — a 1/2 miliona dece ostavljamo mirne duše u mraku. I to su bez sumnje seoska deca, bar u ogromnoj većini seoska deca. Ako produžimo na taj način, naravno da nam nisu potrebne poljoprivredne stručne i specijalne škole, jer ih analfabeti ne mogu puniti.

Uzgred ću napomenuti još jedan strašan fakt: godine 1921 imali smo 6218 dece sa telesnim i duševnim manama. Ako se taj broj do 1929 nije promenio — uzmimo to kao fakt — mi smo imali u toj godini u zavodima za abnormalnu decu svega 890 dece.

*

Da smo stvarali u takvom tempu osnovne, građanske, domaćičke i poljoprivredne škole, kao što smo stvarali n.pr. gimnazije, stručne zanatske i ženske zanatske škole, mi danas ne bismo strepeli pred svakim novim danom. U toku od 15 godina već bi se morali pokazati prvi uspesi pravilno vođene prosvetne i privredne politike. Mesto toga su nas neprestano uznemiravale alarmantne vesti: sada će zatvoriti toliko i toliko srednjih škola, pa posle opet zatvaranje učiteljskih škola a prekosutra smo mogli da čitamo o toj i toj srednjoj školi, koja je bila na crnome spisku, da se opet otvara — dakle jedno lutanje koje je najrečitiji dokaz da tu nešto nije u redu, da smo u opreci sa organskim potrebama razvitka. Škole su se zatvarale, a niko nije vodio računa o tome, šta će biti sa decom, koja su računala da će poći u te škole. Onako kako je slučaj hteo da reši ta krupna pitanja, tako su i rešavana.

Detaljno i promišljeno izrađen program o našim stvarnim potrebama, mogao nas je sačuvati mnogih zlih posledica: od svoga početka bi roditelji znali u koju školu treba da šalju decu, na kojim poljima rada bi mogla ona nekad da stvore sebi egzistenciju; a državna politika bi bila pošteđena od mnogih oštrih kritika i ne bi joj bilo potrebno da pribegava nepopularnim merama za održavanje ravnoteže prihoda i rashoda. Zadovoljenje stvarnih potreba dovelo bi dalje do toga, da bi se postepeno kod našeg seoskog stanovništva javljala potreba za mnogim stvarima koje omogućavaju civilizovan život, a time bi dobili posla i industrija i zanati. Pokazala bi se potreba za dobro razrađenom saobraćajnom mrežom, a mnogi intelektualci — lekari, inžinjeri, agronomi, nastavnici svih vrsta, babice, nudilje dobili bi pristojno zaposlenje. Tada bi se pokazalo da mi ne patimo od prevelikog broja intelektualaca, ni muških ni ženskih; danas izgleda tako, ali zato što nisu pravilno razdeljeni po strukama. Naša prosvetna i privredna politika ima dva velika zadatka: 1) da uputi prosvetnu politiku pravilnim putem i da sprovede takvu organizaciju stručnog školstva, koja će odgovarati stvarnim potrebama našeg stanovništva; 2) da raznim ustanovama — poljoprivredne stanice, ugledna dobra, zavodi za ispitivanje svih vrsta naših prirodnih uslova za razne grane poljoprivrede, vrtarstva, za kultiviranje lekovitih biljaka itd. — uputi razvijanje najglavnije grane naše privrede pravilnim tokom.

Niko ne može očekivati da će se moći ovakav jedan program ostvariti od danas do sutra, ali moramo nastojati svim snagama da se primi i postepeno uvodi u život. Moje je duboko ubeđenje da su naše egzistencije ugrožene u velikoj meri samo zato što smo 15 godina zanemarivali stvarne potrebe, što nismo išli putem, kojim je trebalo ići prema našim stvarnim prilikama. Primarno pravo muškarca i žene, pravo na rad i zaradu, možemo zaštiti samo ako dobijemo prilike da upotrebimo taj rad tamo gde je stvarno potreban.

*

Kao što sam napomenula već u uvodu, javljaju se kod nas spasioci, koji bi hteli da reše krizu, naime krizu kao što je oni vide, na tuđ račun, na račun žena sa samostalnom zaradom (da su žene birači, a ne muškarci, rešavali bi krizu u suprotnom pravcu). Kad ih saslušamo, dobija se utisak da su žene u takvoj brojnosti u svima zvanjima, da su muškarci postali retka pojava. U državnoj službi žene pre svega ne zauzimaju neke visoke položaje, jer iako imamo mnogo takvih, koje bi svojim sposobnostima mogle da ih zauzimaju — to prodiranje na visoke položaje zavisi od muškaraca. Drugo: imamo zvanja u koja uopšte ne ulaze žene: vojska, carinska i direktna saobraćajna služba, žandarmerija, svešteništvo, upravna struka itd. Dakle, muškarci imaju mnogo veći broj zvanja u koja mogu da ulaze, nego što je to slučaj kod žena.

Ministarstva koja imaju među svojim službenicima najveći broj žena jesu: ministarstvo prosvete i ministarstvo saobraćaja u poštansko-telefonskoj službi. U nastavničkoj službi (osnovna i srednja nastava zajedno sa privatnim školama) je bilo u školskoj godini 1932—1933 49,03% žena i 50,97% muškaraca; više žena nego muškaraca je samo u osnovnoj nastavi, u građanskim školama je mala razlika, a u srednjoj nastavi i učiteljskim školama je 39,33% žena i 60,67% muškaraca. Na univerzitetima i ostalim visokim školama možemo izbrojati žene profesore, asistente i lektore na prste: tu je bilo 12 žena i 763 muškarca. U poštansko-telefonskoj službi je bilo krajem 1930 godine 31,26% žena i 68,74% muškaraca, dakle ni jedna trećina žena, a ni jedna žena nije bila u petoj grupi i na više. U resoru ministarstva socijalne politike i narodnog zdravlja je 5 puta više muških lekara nego ženskih. U sva ta tri ministarstva, u kojima je zaposlen pretežni broj žena od celokupnog broja koji je u državnoj službi, imamo pored 59% muškaraca 41% žena.

Svih administrativnih državnih službenika sa zvaničnicima, dnevničarima i služiteljima (bez državnih preduzeća) bilo je godine 1930—1931 139.518. Mislim da će odgovoriti stvarnom stanju ako procenimo broj žena državnih službenika po svima resorima tako da dobijemo srazmeru $^1/_5$ žena i $^4/_5$ muškaraca, tj. 27.903 žene prema 111.615 muškaraca. Stoga sasvim opravdano sumnjamo da bi broj žena, pa baš da sve do poslednje izbace iz službe, i one koje kao udovice izdržavaju decu itd., istinski doprineo mnogo tome da se reši privredna kriza?

Uopšte je velika greška, ako mislimo da je u našoj zemlji vrlo veliki broj onih žena koje samostalno zarađuju. Iz toga što vidimo u malom broju naših većih varoši priličan broj žena na raznim pozivima, odmah pogrešno zaključujemo da je neki fantastičan broj žena na poslu. Prema zvaničnoj statistici smo imali do nove grupacije opština 6488 opština sa stanovništvom do 10.000, a samo 94 opštine sa preko 10.000 stanovnika. Već prema toj srazmeri vidimo gde je centar našeg privrednog života: ne u varošima koje zaposluju i žene, nego na selu. U koliko sam mogla da skupim podatke o ženama u pozivu, dobila sam sledeći rezultat: 27.903 žene u državnoj službi, u slobodnim pozivima oko 2000, od tih oko 500 lekara (srazmera svih lekara u našoj zemlji je $^1/_{10}$ žena i $^9/_{10}$ muškaraca); dalje žene zaposlene u industriji, zanatu, trgovini, po bankama i kao domaća posluga. Taj poslednji broj je prema podacima Središnog ureda za osiguranje radenika, „Merkura“, Trgovačke omladine i Potpornog društva u Ljubljani 137.696 (od toga preko 50.000 domaće posluge). Kada sumiramo sve te brojeve, dobićemo zaista „fantastičan“ broj od 167.599 žena! A da taj broj povisimo još za 70.000, tj. sa onima koje nisu osigurane, a zaradjuju, dobijemo 237.899 žena u raznim pozivima. Radi potpunosti treba da napomenem još ovo: u našoj zemlji je broj neudatih žena veći od broja udatih, jer udatih je samo oko 47%. Šta da rade ove neudate? Neka odgovore na to pitanje spasioci krize!

Ovi brojevi kažu da izbacivanje žena iz poziva vredi isto toliko za spasavanje današnjeg stanja, koliko bi vredelo u slučaju spasavanja od nekog ogromnog požara donošenje vode za gašenje — u kantama. Za ublaženje današnje nevolje treba ići drugim putem; treba preobraziti naš privredni život iz temelja, kao što sam to pokazala sa slikom izvedenom na osnovi raspodele rada kod nas, no time da izbegavamo autarkične težnje, koje bi nas izolovale od svetske privrede, a još u većoj meri da se čuvamo preterane racionalizacije rada, jer baš preterana racionalizacija u Sjedinjenim Državama Severne Amerike je prva pokrenula lavinu svetske privredne krize.

Beograd *Štebi Alojzija*

Молимо све претплатнике да пошаљу дужну претплату као и претплату за 1934 годину.

Žena - državni službenik

Mi proživljujemo tešku ekonomsko-socijalnu krizu i jasno je da sve države nastoje da nađu izlaz iz te krize, da stvore neku platformu na osnovu koje će omogućiti svima članovima te državne zajednice sve uvjete za normalan život. Gledišta su različita, a prema tome su i različite metode kojima sadašnjost treba da prebrodi tu krizu. Jedan od puteva k sanaciji ovih teških prilika bez sumje je racionalna štednja, štednja pojedinaca i štednja cjeline. Ako racionalna štednja u svakoj ekonomiji znači progres, onda je to progres i za svaku državu koja tu racionalnu štednju provodi. Sve je to neosporiva istina i nitko kome je do prosperiteta naše države neće biti protiv štednje u državnom gospodarstvu i to stroge štednje, konsekventno provedene. I mi žene, koje znamo što znači racionalna štednja u svakom gospodarstvu, bile smo i jesmo za štednju u ovoj velikoj ekonomskoj cjelini, u našoj državi. I mi kao članovi toga velikoga gospodarstva želimo njegov prosperitet. Kao što u svakoj ekonomskoj zajednici svaki član ima svoje dužnosti i svoja prava, tako je to i u državi, prema tome svi njeni članovi, i muško i žensko, imaju neosporivo pravo na život i etička je zadaća vlasti da svima stvori povoljne životne uvjete. Nastaje sad pitanje, kako da se provede princip štednje koji vodi k sanaciji prilika i kako da se u isto vrijeme stvore povoljni uvjeti za život za sve članove državne ekonomske zajednice, dakle, i za one koji su svojim školovanjem stekli na te životne uvjete neko pravo i koji svojim umnim sposobnostima mogu da pomažu prosperitetu naše države.

Čini se da je tendencija današnjice da se ovaj važni ekonomsko-socijalni problem općeno riješi na štetu žene, iako je obrazovana žena u poslednjih nekoliko decenija vršila na svima područjima gdje je mogla da razvije svoju djelatnost časno svoju dužnost, stekavši po vršenju tih dužnosti i pravo na materijalnu obezbedjenost i neovisnost. Žena je svojom stručnom spremom postala činovnica, nastavnica, liječnica, inžinjerka, arhitektkinja, advokat it.d. Prema tome ona po vršenju svojih dužnosti baš kao i njezini muški drugovi dolazi u neki pravni odnos prema vlasti, nalik na onaj privatnoga namještenika prema svome poslodavcu. Ona biva za svoj rad naplaćivana.

Na toj ekonomskoj neovisnosti kao na svome pravu koji proizlazi iz njezina rada izgradila je žena svoj život, a mogla je držeći se sankcionisanih zakona koji su joj dopuštali udaju i da se uda, vršeći često dvojaku funkciju: žene službenika i žene matere.

Žena činovnica svojom udajom ne opterećuje naročito izdatke državnoga gospodarstva, što više, do poslednje reforme činovničkog zakona njezina su beriva bila manja, ako je bila udata za državnog činovnika. Iza njezine smrti niti njezin muž niti njezina djeca ne dobivaju porodične penzije. Ona je, dakle, plaćena samo za svoj rad, bila udata ili neudata, imala djece ili nemala, a iza smrti muževljeve, ako je on državni činovnik, ona ne dobiva penzije. U slučaju da njezin muž nije državni činovnik, njezina se porodica ne smatra činovničkom, a njezina djeca prema tome nemaju onih pogodnosti što ih imaju činovnička djeca kao na primjer na željeznicama i u školama, a po njezinoj smrti ne dobivaju porodične penzije, pa moraju stradati ako je muž neimućan i nema zarade. Ne može se, dakle, reći da je njezin odnos prema svome poslodavcu parazitski, što više, on se osniva na jednom pravnom principu rada i plaće.

Kad bi se, dakle, štednja provela na račnn žene službenika u kojoj mu dragoj formi, bilo redukcijom, bilo penzionisanjem, bilo snizivanjem plaće, učinjena bi bila golema nepravda ženskim članovima državne zajednice. Žena službenik ušla je u život na osnovu svoje spreme i kvalifikacija stečenih skupim školovanjem, oslanjajući se na zakone i vjerujući u njihovu stabilnost. Istina je, sila mijenja zakone, a ta sila koja bi sad mogla utjecati na promjenu zakona jeste kriza našega vremena. Težinu toga udarca možda bi najjače osjetila baš udata žena činovnica. Misli se da bi se eliminiranjem udatih žena iz službe dobilo mjesta za one koji su školovanjem stekli pravo na rad u državnoj zajednici, a rada nema jer ga drugi vrši, a taj drugi je udata žena činovnica. Državna vlast kao poslodavac u velikoj državnoj ekonomiji mora da se brine za sve članove te zajednice. Princip, bez sumnje, pravedan i žena, po svome dubokom humanom i socijalnom shvatanju, ne može da se buni protiv toga principa. Ali, kao što pravednost zahtijeva da se pomogne onima koji nemaju i koji započinju život u toj zajednici, isto tako bilo bi nepravedno da bude pri tome pogođena žena koja je uredila svoj lični i porodični život na uvjetima koji su joj dopuštali zakoni prema njenom školovanju. To bi značilo često i ekonomsko propadanje mnogih porodica, a time ovo pitanje dobiva i opće socijalno i

moralno značenje, jer je u poratno doba tek ekonomskom obezbeđenosti i žene i muža stvoren minimum egzistencije za osnutak porodice.

Pustimo momentano s vida onaj važni momenat u razvitku žene po kojemu ona kao samostalni faktor želi da sudjeluje u kulturnom progresu svoga naroda i računajmo s prilikama kakove jesu. Državna vlast ima pravo da pazi i na održanje i jačanje naše narodne rase, a mi vrlo dobro znamo kako u sadašnjim prilikama mlađi ni državni ni privatni službenik, ne može, ako nema svoga imetka, osnovati porodicu, jer ni on sam nema često minimum egzistencije za sebe. Mnogi su dakle brakovi državnih činovnika sklopljeni baš na toj bazi zajedničke privrede kojom jedino mogu da odgajaju svoju djecu. Udata žena činovnica plaćena je samo za svoj rad, ne povećava iza muževljeve smrti državne izdatke, a osim toga se ona i svojim radom stara za održanje rase. Uzevši sve to u obzir, princip štednje trebalo bi da se provede na drugi način, više pravedan i više etičan koji ne bi tako duboko zadirao niti u pitanje samostalnosti žene i koji ne bi, rješavajući jedan problem, stvarao druge jednako teške probleme.

U prirodi vlada princip pobjede jačega individuuma nad slabijim, u carstvu duha pobjeda jačega duha nad slabijim, a sad nastaje pitanje koji princip treba da pobjedi u ovoj životnoj borbi.

Uzmimo kao primjer privatnopravni odnos između poslodavaca i službenika. Poslodavcu je, razumljivo, do prosperiteta njegova poduzeća i nitko mu neće osporiti pravo niti će se to kositi s principom pravednosti ako poslodavac odabire u svome poduzeću u prvome redu kvalifikovane radnike, a u drugom redu sposobnije, jer o tome ovisi prosperitet njegova poduzeća. Taj pravedni princip tražimo i mi žene. Ako treba da se u interesu cjeline provede štednja, onda se ta štednja nikako ne smije provesti ne samo na račun žene, bilo udate bilo neudate, nego na račun nekvalifikovanih i manje sposobnih službenika, bilo muških bilo ženskih, jer o tome, kakvi radnici rade u ovom velikom državnom gospodarstvu, o tome ovisi i njegov prosperitet. Time neće biti tangirano pravo žene kao samostalnog člana državne zajednice, a biće ujedno i utrt put jedino opravdanom takmičenju u razvijanju sposobnosti svih njezinih jednakopravnih članova.

Zagreb. *Prof. Olga Osterman*

Kje so vzroki?

Poklicne žene iz Slovenije, katere zastopam na tem zboru, moramo izjaviti samo to, kar velja za vse ostalo ženstvo Jugoslavije in vsega svetatudi me občutimo glede poklicnega udejstvovanja in poklicnega šolanja tendenco, da se demontirajo naše pravice na celi črti.

Vzrok je povsod isti: brezposelnost se čedalje bolj širi — a treba je najti krivca. In tako so vstali na eni strani *nevedneži*, ki se rekrutirajo predvsem iz politično najbolji nezrelih malomeščanskih kruhoborcev, na drugi strani pa *demagogi*, ki širokim množicam zavestno zastirajo pogled od pravega vzroka sedanje brezposelnosti. Zato pokazujejo na ženo kot vir vsega zla.

Da bi dali svoji demagoški in kruhoborski gonji več poudarka, jo nekateri zavijajo v *ideološke fraze* in to zlasti fašisti vseh barv: žena naj se povrne k svoji prirodni nalogi — *materinstvu in* v družino. Družabni temelji se majejo, ker je razrvana družina. A družina je razrvana, ker se ji je odtujila žena — mati.

Ta logika socijološkega analfabeta mora odpovedati že pri vprašanju: *zakaj?* Zakaj je zapustila žena družino? *Kako* naj žive žene, kako naj postanejo matere, kako naj preživljajo svoje otroke *brez materijalnih sredstev?*

Značilno za to gonjo je dejstvo, da se svet razburja samo glede ženinega dela v *takozvanih duševnih poklicih.* In vendar se ti poklici najlažje združijo z materinstvom. Nasprotno pa se še nikdar ni nihče od te vrste ljudi zgražal nad tem, da žene nižje družabne plasti opravljajo najtežja dela kot snažilke, dninarice, da se njihov organizem zastruplja po tovarnah, da splavljajo pod težkimi bremeni, da postajajo sterilne; a če postanejo matere, so njihovi otroci v naprej obsojeni na duševno ali fizično smrt, ali hirajo vse življenje. Toda koliko jih je, ki so dvignili svoj glas v obrambo teh žen?

Zakaj se tisti, ki se jim zdi „dvojno zaslužkarstvo“ nižjega in srednjega uradnika skupno s svojo ženo korupcija, ne obrnejo proti *resnični korupciji?* Nedavno so na shodu „Borcev“ v Ljubljani ugotovili govorniki, da je „ena naših najhujših nesreč korupcija in nič resnega se ni doslej sprožilo, da bi se ta kuga odpravila. V naših očeh je vsako izkoriščanje države v svoje namene veleizdaja in vsi taki zločinci bi morali pred puške“. (Vidmar, Slov. 8. I. 1934).

Prepričane smo, da ko bi se odpravila vsa *korupcija*, vsa *protekcija* in vsi *različni privilegiji*, vse *pravo dvojno in večkratno zaslužkarstvo*,

(na primer pri zdravnikih po 8 služb) ne bi bilo treba nobene gonje proti ženam in bi vse tiste, ki imajo materijalno ali duhovno potrebo, lahko obdržale svoje delo.

Stremimo za dosego *politične in socijalne enakopravnosti*, zato se bomo vedno borile za *prvi pogoj te enakopravnosti* in ta je: *pravica do dela*, ki prinaša ženi gospodarsko neodvisnost, brez katere je vsaka enakopravnost iluzorna.

Zato

Protestiramo

proti vsakemu reševanju brezposelnosti na škodo žene;

proti zapiranju poklicnih šol za žensko mladino;

proti redukciji po spolu;

proti sistemiziranju mest po spolu.

Predlagamo

da so določi eksistenčni minimum, a tudi maksimum plač;

da se odpravi večkratno zaslužkarstvo;

da se odpravijo sinekure;

da se odpravijo plačana častna mesta;

da pri redukcijah odločajo socijalne razmere ne pa spol.

Ljubljana *Angela Vodè*

Да ли је то социјална правда?

Југословенски женски савез као највећа наша женска организација у земљи сазвао је данашњи збор ради тога што се сазнало и приметило да се жене мисле отпуштати из државних и самоуправних служби. Сви се питамо да ли су те намере оправдане и корисне по наш друштвени живот и то баш у данашње доба највећега напора и рада на развијању нашега културног, просветног и привредног живота.

Зар је могуће у држави двадесетога века одузети женама слободу рада и определења у погледу занимања, ако је она у браку? Отказати право рада женама и то онима, које су својим образовањем, стручном спремом, знањем стеченим у раду и пракси, ушле у јавни живот, чији је досадањи утицај на друштвени напредак видан и значајан, јер су своје дужности вршиле предано и часно.

У нашој земљи на сваком кораку наилазимо на недовољан број стручних и преданих радника. У земљи где 70% има неписмених, где већина народа живи у непросвећености, зар се може говорити да имамо сувише учитељских лица и наставника за стручне школе, кроз које треба да прође наша омладина, ако желимо да се оспособи за рационални рад.

Наша народна привреда, коју после светске тешке привредне кризе треба поново ставити на јаке ноге и оспособити за рад, треба многе рутиниране и спремне стручњаке, чији ће рад бити значајан по привредни напредак наше земље. У државним привредним предузећима настоји се, да буду што рентабилнија, и они треба да имају стручно образовање људи и жена, који ће своје умне и духовне моћи употребити на корист друштва. Код нас постоје и још се оснивају толике социјалне установе, приватне и државне, зар се може рећи да нам нису потребни стручно образовани радници, који би савесно и одано своје стечено стручно знање ставили на корист друштва.

У земљи, где се саобраћај и све гране индустрије развијају, треба улагати толики труд, да се ма колико задовоље потребе народа и тиме омогући нормални привредни развитак; зар у тој земљи нису потребна стручно образована лица која имају да изводе државни привредни програм?

У нашој младој држави где се спроводи унификација законодавства за њу су потребни стручно образовани људи и жене, који ће те законе увести у живот, делити правду, што је први услов, да грађани осете да су сви пред законом једнаки.

Кад би се код нас повела објективна персонална политика, чиниле би се велике уштеде на личним издацима, јер има случајева где мушкарци заузимају висока и важна места у државној служби за која немају ни прописане стручне спреме.

Нама се женама оспорава право интелектуалнога рада, док нам се товаре тешки физички радови. Сеоске жене поред рада у кући раде упоредо са мушкарцима у пољу и још је њима препуштена сва кућна женска индустрија. У трговинама, на занатима и осталим гранама индустрије видимо свуда запослена женска лица. Као што сељак, радник, трговац, занатлија, рачунају на женину сарадњу, тако исто и интелектуалац рачуна на женин привредни рад, јер је у већини случајева његова плата недовољна за издржавање породице.

Шта је руководило наше законодавце и водеће људе, да дођу на такву мисао, да се удате жене отпуштају из државне службе а у будуће, да се ограничени број женских лица прима у јавну службу? Неки кажу социјална правда! На то би се могло рећи: зар не би проблем социјалне правде био праведније решен, да се високим државним чиновницима забрани, да поред велике плате примају још по два до три хонорара и неколико тантијема од чијих прихода би могло да се плати и издржава десет и више чиновника. Социјална правда би се задовољила, а и државни интереси, кад би она лица која су већ ислужила своју службу била пензионисана, а на њихова места кад би дошли млађи. Исто би се много учинило за социјалну правду када би строжије проводили законске прописе, да се пензионери који примају пуну пензију не упослују као хонорарни у јавним и самоуправним службама. Социјална правда захтева иста права и исте дужности за свакога, да се једнако цени рад и способност без обзира на пол.

Ко савесно и поштено не врши своје дужности, напоље с њим из државне и самоуправне службе, па био то мушкарац или жена. Ако се докаже да нека од жена чиновника нема прописане спреме за положај који заузима, да своју дужност не врши по постојећим законским прописима, у одређено време да није на дужности, из посла да се извлачи тражећи протекције, нико се неће бунити да такве жене буду отпуштене из јавне службе.

Зар би било право одузети жени право интелектуалнога рада и развитка њезиних душевних и интелектуалних способности? То не би значило прогрес, већ страшан назадак за наше друштво. Зар би се могло дозволити, толика стечена знања да се не искористе у доба, кад оскудевамо у раденицима у свима гранама привреднога и јавнога живота? Зар би било право и морално, да се толики труд и напор око школовања и оспособљавања женске деце за разне интелектуалне професије, уништи?

Данас је идеал да се сваком човеку дадне прилика, да развија своје душевне способности до максимума, да се оспособи за рад па био то мануелни или интелектуални, и на такав начин да буде користан члан друштва а никоме да није на терету.

Питање отпуштања удатих жена из јавних служби и ограничено примање женских лица у јавну службу, врло је важан социјални проблем, јер задире у живот хиљаде чланова породица, спутава нормални културни и просветни развитак нашега народа, кога половину претстављају жене а које су важни фактори у породици на којој се заснива цела држава. Зато при решавању тако важнога питања требало би бити јако опрезан. Да је наш народ тачно схватио и оценио од колико га је значаја образовање и васпитање женске омладине, сведоче нам оне хиљаде женске деце, која похађају разне средње и високе школе и та тај начин стичу стручна образовања и спремају се за самосталан рад. Питање просвећивања и стручног образовања жена, схватиле су тачно широке масе и то нам може бити највећа гаранција за наш напредак и успех.

Са потпуним правом тражимо да и даље суделујемо на израђивању нашега друштвеног и јавног живота. Сложно ћемо се борити за своја лична, грађанска и политичка права, која нам као равноправним грађанкама и припадају. Уверени смо да ће нам рад бити од великога значаја по културни и привредни напредак нашега народа.

Сарајево *Вида Чубриловић*

Следећи говорници г-ђе *Николетић* из Скопља, *др. Анка Миљан-Шврљуга* из Загреба, *Ивановић* из Скопља и *Паулина Албала**, у име Удружења универзитетски образованих жена, дале су у својим излагањима пуно доказа о потреби да се жени, била удата или неудата, не спречава њен развитак, да јој се не спречава самостална зарада, јер се тиме спречава само органски развитак народа и државе. Из публике се јавила за реч још г-ђа др. Рашковић.

Затим је била примљена следећа

Резолуција:

Југословенски женски савез изјављује:

I

Најодлучније се противи да се за поправку данашњег тешког стања употребе полумере, као што су: редукција чиновника и намештеника, смањење плата и надница ит.д. већ сматра да се мора приступити систематским реформама које захтевају битни народни интереси. Стога предлаже следеће:

На основу структуре нашег становништва, од којега се 80% бави пољопривредом, шумарством и рибарством и на основу факта да

*) Реферат г-ђе. Албале донећемо у идућем броју.

$^4/_5$ нашег извоза сачињавају продукти тих грана производње, констатујемо:

1) Да се до сада није обратила довољна пажња просвећивању пољопривредног становништва, како у погледу основних школа, тако и у погледу стручне наставе.

2) Око пола милиона наше деце у доба основног школовања не посећују школу и та су деца у главном сеоска деца.

3) Стручне и специјалне пољопривредне школе постоје у тако малом броју, да наша пољопривреда услед тога не напредује квалитативно и не може успешно конкурисати продуктима напреднијих земаља.

На основу ових чињеница тражимо:

1) Да се стриктно спроведе закон о народним школама и да се свим расположивим средствима утиче на наш свет да шаље децу у школу.

2) Да се посвети највећа пажња организацији учитељских школа, како би све те школе дале најбољу спрему за учитеље, којима се поверава просвећивање нашега народа.

3) Да се оснује већи број грађанских школа, као што је законом предвиђено, које треба да припремају омладину оба пола за рад у занатском, трговачком и индустриском позиву.

4) Да се занатске мушке и женске школе реорганизују тако да свршени ученици тих школа буду потпуно спремни за самостално вршење заната, а не да са дипломама тих школа они траже државну и самоуправну службу.

5) Да се постепено отварају према месним приликама пољопривредне, стручне и специјалне школе, (вртларске, плетарске, воћарске, домаћичке, огледне станице ит.д.).

6) Да се врши најстрожија селекција за пријем у средње и високе школе, како те школе не би вукле непотребан терет, и да се не ствара полуинтелигенција која се не може запослити. *Најодлучније се противимо стављању препрека за пријем женске деце у те школе.*

Ако се одмах приступи извођењу ових мера неоспорно би се остварили битни услови за извођење боље државне и друштвене организације, што би поред и других друштвених реформи осигурало да не западнемо у тешко стање као што је данас, са овако великим бројем незапослених мануелних и интелектуалних радника.

II

Да се број досадашњих жртава привредне кризе не би још повећао, Југословенски женски савез тражи:

1) Да се не сме вршити редукција чиновника и намештеника ни особља запосленог у разним државним и самоуправним установама, јер би то само допринело да се број незапослених повећа.

2) Да се апсолутно не сме правити разлика при постављању и напредовању државних и самоуправних чиновника базирана на полу. У општем интересу мора се водити строго рачуна о квалификацијама и способностима, а у случају једнаких способности код два или више кандидата, да се има водити рачуна при постављању о економском стању, а не о полу кандидата.

3) Да се најодлучније стане на пут протекцији, која сада игра огромну улогу у погледу избора службеника и чиновника.

4) Да се укине пракса по којој данас известан број чиновника добија специјалне хонораре за рад, који обављају у канцелариско време и да се најенергичније спречи да једна личност обавља више послова и вуче више награда, док други не могу добити никакво запослење — у томе погледу да се строго спроводи принцип за сваки посао један човек.

5) С обзиром да велика незапосленост има као честу последицу минимум за живот, тражимо да држава одреди *минималне надница, које морају бити једнаке за оба пола.* Исто тако тражимо да држава нађе начина да нагна послодавце да уредно плаћају наднице својим радницима и да се постара да уклони све узроке, који од стране државе за то постоје, јер су чести случајеви да се услед неисплаћене зараде радничке породице налазе у највећој беди, а уједно то појачава кризу, смањујући куповну моћ потрошача.

Сматрајући да се сви ови захтеви могу спровести и с обзиром на државни буџет, а ако су потребне какве уштеде, *да се те уштеде не би смеле стварати на основу редукције чиновника, намештеника и радника самоуправних и државних тела,* већ да се реализују на други начин као: смањити у државном буџету позиције за премештаје и премештаје вршити само у најнеопходнијим случајевима за државне интересе, смањити у државним и самоуправним буџетима партије за специјалне награде, репрезентације ит.д., једном речи *тражити уштеде на оним буџетским позицијама самоуправних тела и државе, који нису намењени битним животним потребама.*

Кроника

Из „Политике“ и „Времена“ од 27 и 28 фебруара 1934 године:

Из говора министра финансија:

I

„Господо, ми морамо бити начисто одмах, да цео тај рад финансијски неће донети неке нарочите и особите резултате. Ми не можемо очекивати, да ћемо на тај начин постићи уштеду на стотине милиона динара. Далеко од тога. Та одредба данас донесена у изутетно тешким временима, кад огромна маса чиновништва живи само са својим редовним принадлежностима, има претежно морални, а затим и социјални карактер. Из текста тога амандмана, ви сте видели, да је влада тражила овлашћење, да те уштеде које буду постигнуте из ревизије специјалних додатака, хонорара, награда и других споредних примања државних службеника искористи, да пружи упослења новим кандидатима, који месецима и годинама чекају на упослење у државној служби. (Буран аплауз). Проблем није прост, ни једноставан. Ја сам прикупио податке, да би се тачно оријентисао о томе питању, о укупном броју тога младога света који је свршио школу, а који данас лута улицама и тражи да добије и најскромније запослење. Број није такав, да нас може оставити потпуно равнодушним. Код свих министарстава има данас 1722 молбе *младића* са факултетским квалификацијама, који чекају упослење; 2290 молби *младића* са стручном спремом који су свршили неку стручну школу и који чекају то исто, а има 1165 *младића* са гимназијском матуром, тако да их укупно до сад има свега 5187. Питању упослења тога младога света, влада је посветила своју пажњу, и посветиће је и у будуће, јер то ће за њу бити потстрек, да овом послу ревизије споредних примања и редукције награда и хонорара и свих осталих примања приступи са енергијом, да би овај велики и крупан проблем што ефикасније решила. (Буран аплауз).

Тај посао радиће са крајњом обазривошћу, јер ту не можемо поступати револуционарно, него морамо се трудити, да будемо праведни према свима и свакоме, а нарочито да избегавамо да се на једној страни учини правда, а да се на другој страни учини неправда. Зато, господо, та овлашћења биће искоришћена тако, да уредбе које буду донете, буду систем промишљеног рада, у коме ће доминирати на првом месту социјални моменат, а то ће рећи осећање правичности.“

Господин министар финансија је бројао само молбе младића . . .

Из говора посланика др. Шећерова:

II

„— Највећи извор за могуће уштеде лежи у овлашћењу које Министарски савет добија да спроведе рационалну штедњу, да уреди мењање правних основа и услова за досадашњи расход. Могли би се поставити с правом приговори да ли је оправдано да законодавна власт, Народно претставништво, Народна скупштина, Сенат преноси и делегира ту своју законодавну функцију на Министарски савет, и да ли се у том погледу није отишло далеко. Господо, да се то правило оцени, ја бих поставио претходно питање: је ли могуће брзо и ефикасно мењање правних основа редовним законодавним поступом кад постоје четири инстанције? Очевидно, поступак који обухвата више инстанција је врло спор, није ефикасан и не би довео до оних резултата које финансијски одбор предлаже, а за које ми верујемо да цела земља жели да се изврше брзо и ефикасно.

Не стојимо само ми пред тим проблемом. Пред тим проблемом стоје и сви други парламенти у страним земљама. Никад не можете извршити финансијску санкцију редовним законодавним поступком. Ако се сећате оне класичне финансијске санкције Француске из 1926, 1927 и 1928 године, и она је извршена на основу делегираних законодавних овлашћења које је добила влада Поенкареова и која их је и извршила.“

Г. пославик др. Шећеров је раније припадао *демократској* партији и сигурно зато тако веселим срцем одбацује демократска права парламента . . .

Један једини глас у одбрану жене:

III

Г. Димитријевић се први залаже за нормалније регулисање чиновница, и вели:

„Не може се једним грубим законом посећи читава већ створена интелектуална и културна снага женског рода. То би био удар по нашу културу, то би био удар и за хиљаде индивидуалних интелектуалних снага, а тим самим то би довело до поремећаја свих здравих односа и социјалних и моралних. Регулисање овог питања може бити само на једном здравом критеријуму а то је не гонити из службе државне сав женски пол, него подврћи га здравом критеријуму квалификација и способности, а тим ће бити задовољени и сви други социјални обзири. Сваки други поступак био би груб и некултуран.“

Шта кажу наше жене?

Резолуције

Жене у Београду.

У финансијски закон за год. 1934/35 унета је одредба, према којој је овлашћен Министарски савет да „утврди услове даљег останка у државној или самоуправној служби службеницама, чији су мужеви такође упослени у државној, самоуправној или приватној служби, или иначе имају довољно прихода за одржавање породице, и услове упославања у случајевима кад се више лица из једне породице налазе у државној или самоуправној служби". Ова одредба мотивисана је тиме, да ће њоме бити постигнуте уштеде на личним расходима и да ће се на тај начин створити могућност, да се упосле свршени ученици факултета и стручних школа.

Ма колико да увиђамо неопходност потребе, да се спроведе рационална штедња, ипак сматрамо да ће овако спроведена штедња из наведених разлога, која није ни економски ни соцнјално оправдана, изазвати следеће немиле последице:

1) Велики број чиновничких бракова изгубиће потребан минимум за одржавање породице, јер су многи бракови склопљени рачунајући на привредно зарађивање оба брачна друга. Ово осиромашење чиновника може имати негативан утицај на морални став чиновника у државној служби.

2) Исто тако и знатан број младих интелектуалаца, најшколованији део данашње омладине, биће за недогледно време искључен из редова оних грађана, који на време могу стварати породицу и подизати свој пород, јер је довољно познато да почетничке плате једног чиновника, у данашњим приликама, једва тек стижу за његове личне најелементарније животне потребе.

3) Нагло и у масама уклањање великог броја чиновника — зато што су жене — које су у раду већ стекле потребно искуство, и заменити почетницима у многим струкама (као н.пр. у просветној, лекарској и т. д.) изазваће несумњиво застој, рад ће квалитативно опасти, док млади људи своја школска, теоријска знања не допуне практичким знањима, а зато је потребно времена.

4) Ова несигурност у обезбеђењу будућности своје и своје породице, лабилност правнога положаја, особито жене, која се третира као другостепени грађанин и чија се права стечена Уставом и позитивним законима могу мењати уредбама, уноси узнемиреност не само у редове жене и у живот породице, већ и у целокупно друштво, чији су чланови и жене. То би све имало нежељених последица на морално и духовно формирање будућих генерација.

Из тих разлога молимо Краљевску Владу да одустане од спровођења ове одредбе, јер смо убеђене да не може донети никакве позитивне резултате. Сматрајући, пак, да је потребно створити могућности омладини да се запосли у државној служби, сматрамо да би се њима створила места на следећи начин:

1) Да се постепено елиминирају из државне службе они службеници — *без обзира на пол* — који немају законом прописане квалификације за службу, коју врше, као и службеници, чије оцене нису задовољавајуће, али с тим, да оцењивање буде јавно.

2) Да се постепено удаљују из државне службе они службеници — *без обзира на пол* — који се по својој спреми и способностима не истичу радом у својој струци, а економски су личним приходима обезбеђени за издржавање породице.

3) Ако се приступи ма каквој редукцији чиновника, нека се одреди комисија, која ће дати предлог за редукцију, и којој ће се поднети подаци, које чиновници лично о себи буду поднели својим надлежним властима, а свако нетачно подношење података, да се најстрожије казни. Редуцираним чиновницима нека се дозволи да изнесу свој случај преко јавности.

4) Свако ново постављање у државној или самоуправној служби да се врши конкурсом, и да се да првенство, — *без обзира на пол* — најбољим квалификацијама, а у случају једнаких квалификација, да првенство има економски слабији.

Жене у Сарајеву.

1.) При редуцирању државних чиновника, у интересу штедње и социјалне праведности, не сме да се при расподели могућности зараде узме *као критериј пол, него способност, квалификација и савесност у вршењу дужности.*

2.) Искључивањем жена из државних и јавних служби одузимају јој се основна, лична и грађанска права, која су прве тековине циви-

лизације, и која је она стекла својим трудом и радом.

3.) Искључивањем жена из државних служби „да се упосле свршени ученици факултета и стручних школа“ не постиже се никаква привредна равнотежа, нити се умањује незапосленост, него се само пребацује са једних на друге. Напротив незапосленост се повећава, јер жена чиновник, на силу враћена у кућу, одузела би посао и отерала у незапосленост велики део жена, које су сада запослене у њиховом домаћинству. Тај нови број незапослених, неквалификованих, повремених радница, пао би на терет друштва и државе. На послетку та редукција не би значила неку привредну равнотежу и без новог упослења мушких, јер је број таквих чиновика за то незнатан, насупрот томе знатно би се умањила обезбјеђеност фамилије, кад би била обезбијеђена само од стране мужа, јер у случају мужевљевог инвалидитета, смрти или пропасти предузећа у којима ради, фамилија би пала на терет држави.

4.) Жене су као и радници у многим областима показале своје ванредне способности и на многим положајима их мушкарци не би могли успешно заменити. Практични и конструктивни дух жене осетио се у многим гранама државнога рада и није било забележено н. пр. случајева корупције, у којој би била умешана жена чиновник.

5.) Уклањање жена са положаја који су оне стекле својим радом и својим квалификацијама, претставља веома опасну културну реакцију која може да има рђавих последица у националном, привредном, социјалном и политичком животу целога народа. Жена без изгледа на запослење и положај који одговара њеном образовању постепено би била уопште избачена из културног живота и вратила би се опет у она времена, када није била сматрана човеком. Међутим данас није више потребно доказивати каква је улога просвећене жене у општем развитку једног народа, а нарочито народа, који је тек ушао у фазу јачег културног развијања, као што је случај с нашим народом. Жена педагог, жена — лекар, жена - социјални радник, претставља вредности, без којих није могуће замислити правилни и здрави народнн прогрес.

6.) Потцењивање жене и крњење њених социјалних права у ствари је и један велики општи морални дефицит. Редукција жена угрозиће ексистенцију многих породица, многе ће растурити и деморализовати, а да не говоримо о неповољном утицају, који ће имати на склапање будућих бракова.

7.) Удате жене чиновнице најбоље знаду колико морају да раде и подносе, да у исто доба задовоље и својим дужностима код куће и у служби, и оне би *без икаквих репресивних мјера службу оставиле кад* би економске прилике у свету, и код нас, биле нормалне, и кад би сама зарада мужа могла економски стабилизовати породицу.

Žene — građanke drugoga reda

U mnogim zemljama se sistematski sprovodi politika koja potiskuje žene opet na stepen robova. Svuda se žene odupiru tome reakcionarnom nastojanju. Donosimo mali pregled o tim događajima:

U *Austriji* je prošao nov zakon koji zabranjuje ženama činovnicama da stupaju u brak.

U *Finskoj* žene su protestovale protiv akta jednog poslodavca jedne važne industrijske grane koji je otpustio udate žene iz službe; posle javnog zbora usvojena je energična rezolucija.

„La Française“ objavljuje da je u *Francuskoj* prošao nov zakon koji obuhvata u svoj delokrug zabrane noćnog rada (koji se do danas odnosio samo na žene u industriji) i žene zaposlene u trgovačkim preduzećima, u preduzećima transporta vodom, putem utovara i istovara. Naravno da ima izuzetaka kao što su bolničarke, vratarke žene u preduzećima zajedničkog transporta i takođe žene uposlene u pozorištima, hotelima i kafanama. Ali u tim slučajevima samo žene iznad 25 godina mogu biti zaposlene. Drugi izuzetak su žene sa punih 18 godina koje mogu biti uposlene na pijacama, trgovinama i u neindustrijskim lokalima gde se pakuju listovi — rđavo nagrađen posao koji nijedan muškarac ne želi. „La Française“ se pita tim povodom da li pod rubrikom „hoteli i kafane“ treba podrazumevati i rad jedne prostitutke u javnoj kući, rad priznat i reglementiran od strane francuske vlade. Isti broj „La Française“ daje interesantnu sugestiju za jedan praktičan korak, koji bi se mogao učiniti za odbranu žene. G-đa Foinant, lioničar, piše pismo u kom protestuje protiv napada na pravo rada

za žene, napada koji dolazi od strane radeničkih organizacija i izjavljuje da 45% šefova preduzeća u Francuskoj jesu žene. Ona misli da bi trebalo da se žene-poslodavci ujedine i sporazumeju da bi se radničkim organizacijama objasnilo da će kada bi se uspelo da se primi jedna mera koja smanjuje prava radnice uvek jedan deo muških uposlenika biti otpušten i zamenjen ženama. Jedan vrlo interesantan predlog.

U *Engleskoj* je 29 feminističkih društava organizovalo veliki miting koji je protestovao protiv sve većeg napada na prava udate žene za nagrađen rad. Posle te manifestacije kao i zbog drugih uticaja, liverpulski universitet koji je bio odlučio da otpusti svoje profesore, udate žene, povukao je privremeno svoju odluku.

U *Mađarskoj* su feministička društva organizovala seriju konferencija da protestuju protiv napora koji se čine da spreče žene da uzimaju nagrađen posao.

Švedski Open door je kritikovao komitete za potpomaganje besposlenih u *Švedskoj*, jer su lišili pomoći žene bez posla a koje mogu naći posla kao posluga, a nemaju volje i sposobnosti za taj rad. On je protestovao protiv pakta što su se udate žene bez posla stavile na teret javne pomoći mesto da im se da pomoć za bezposlene. Iako nema razlike u tekstu zakona koji se tiče udatih žena, muškaraca i neudatih žena, ipak postoji razlika u administraciji pomoći nezaposlenoj udatoj ženi.

Organizacija ženskog pokreta u Jasenovcu

Dne 21 januara o. g. održano je u Jaseoovcu konstituirajuća skupština mjesne organizacije Ženskog pokreta.

Skupštinu je otvorila g-đa Nada Madiraza, koja je u kratkim crtama razjasnila ciljeve i svrhu Ženskog pokreta, te je predala riječ Dr. Madirazi, liječniku, koji je održao predavanje „O značenju žene na selu". Predavanje je bilo saslušano sa velikom pažnjom. Nakon predavanja izabran je upravni i revizioni odbor. Za pretsjednicu izabrana je *Jela Rokić, seljanka.* U odbor su ušle naprednije seljanke i pretstavnice mjesne inteligencije. Stvoren je i program za budući rad koji bi se imao kretati u pravcu kulturnog i prosvjetnog podizanja seoske žene. Mora se istaknuti, da je ovo prva organizacija ovakove vrste na našem selu uopće. Seljačka žena je bila dosada uvijek zapostavljena i zapuštena na svim poljima, te nije bila kao takova nigdje organizovana. Ovakovu organizaciju morala bi poduprijeti čitava naša javnost, jer ključ za kulturni i prlvredni preporod našega sela pretstavlja nesumnjivo naša seoska žena.

Koncert novosadskog ženskog muzičkog udruženja

8 februara o. g. priredilo je Novosadsko žensko muzičko udruženje jedan vokalni koncert u velikoj dvorani Muzičke akademije u Zagrebu.

Ovo žensko pjevačko udruženje, koje se sastoji od 30 pjevačica, osnovano je godine 1927. U ovom kratkom razdoblju vremena ono je postiglo takve umjetničke rezultate, da se već danas može nazvati prvorazrednim zborom.

Na programu su bili domaći kompozitori: Papandopulo, Ravnik, Plamenac, Konjović, Paščan, Lajovic, Milojević, Manojlović i Gotovac.

Prva točka programa „Dodolice", velika i preteška kompozicija Borisa Papandopula za sopran, kor i klavir, stavlja najveće zahtjeve na muzikalnost, dinamičku silu i shvaćanje zbora. Zbor Novosađanki raspolaže prekrasnim glasovnim materijalom, jednako u sopranima kao i u altima. Kompozicija se međutim kreće u tako visokim, mjestimično vratolomnim položinama (napose za sopran - solo), da ni taj odlični zbor nije mogao zapriječiti, da im glasovi ne budu oštri i suviše prodirni. Ovakova modernistička muzika sa disonansom kao glavnim obilježjem ne nalazi u našoj publici mnogo razumijevanja.

Zanimljivo je bilo slušati izvedbe Plamenčeve krasne „Pjesme od Kananskoga veselja", dražesnog „Vragolana" od Konjovića i rasne „Želje za dragim" od Paščana, jer smo te pjesme čuli i od zagrebačkog pjevačkog udruženja „Lisinski". Zbor „Lisinskoga" više je smiren i izjednačen, on je profinjen i rutiniran, što su sve svojstva, za koja se hoće *mnogo godina rada.* Zbor Novosađanki raspolaže mnoštvom izgrađenih muzičkih individualiteta i samostalnih pjevačica. Tu nastaje teškoća, jer treba sve te individualitete povezati i podvrći cjelini. Cjelina samo treba da fluktuira,

da se diže i raste, odnosno smiruje i umire, ne soprani ili alti ili pojedinačni glasovi. Pjevačice imadu sočne, čiste, bujne glasove. S vremenom i ustrajnim radom ti će se glasovi jednolično zaobliti i *prigušiti* onaj plus, koji je od prirode tu, pa će to biti savršen zbor.

Pašćanova pjesma „Želja za dragim“ bila je umjetnički i tehnički vanredno izvedena. Ova pjesma kao i Gotovčeva pjesma „Oj, Marjane“ pokazuju visoki umjetnički niveau zbora. U ovim pjesmama dao je zbor sve boje i tonove simfonije. Zbor je brojao 27 pjevačica, a zvučio je za pedeset grla. Tu se zapažala sva širina glasa, profinjenost i duševnost zbora. I ostale su pjesme („Muha i komarac“ od Milojevića i „Kak da stojam, mamo“ od Manojlovića itd.) izvedene odlično. Bilo bi zanimljivo čuti koju staru misu od tog zbora.

Radujemo se, da je taj ženski muzički zbor požnjeo tolike umjetničke uspjehe. Ima da ih zahvali svom ozbiljnom nastojanju, ustrajnom i minucioznom radu te velikim muzičkim sposobnostima.

Sopranistica gđa Nada Arhipova te pijanistice gđe Moč i Obradović vanredno su izvele svoju zadaću. Klavirski part u „Dodolicama“ se i mogao povjeriti samo zreloj umjetnici.

Zborom je odlično upravljao uvaženi muzičar i dirigent g. Pašćan, koji je uložio sve svoje znanje i umijeće za što bolji uspjeh koncerta. Poznata je ljubav i predanost, s kojom g. Pašćan vodi ovakve zborove.

Zagreb *S. R.*

БЕЛЕШКЕ

Предавања. — Женски покрет у Загребу приредио је 13 фебруара предавање, на коме је говорила гђа др. Живановић Маша, претседница Женскога покрета из Сарајева о „Проституцији и женској полицији“. — 21 фебруара одржала је београдском радију управна чланица Женскога покрета у Београду гђа Христић Анђа предавање; „Како су жене у Великој Британији задобиле своја права“. — Женски покрет у Сарајеву је приредио на Народном универзитету у Сарајеву предавање, на коме је говорила гђа Бошковић Јулија, управна чланица београдског Женског покрета о теми; „Васпитни утицај дечје књижевности“.

Жене у дипломацији. — Британски министар спољних послова именовао је једну комисију која има да простудира питање уласка жена у дипломатску каријеру. У тој комисији су заступљене и жене. Преса је дала о томе у главном симпатичне коментаре.

Један лист пише да је имао телефонске разговоре са женама на вишим дипломатским положајима у Европи, Ruth Bryon Owen, министром Сједињених Држава у Копенхагену, гђом Колонтај совјетским министром у Шведској и гђом Лудилом Гидоа, генер. конзулом Чиле у Мадриду; оне су све изјавиле да нису имале никаквих нарочитих тешкоћа зато што су жене, оне су третиране увек као претставници својих земаља.

Комисији се не могу предочити велика искуства на овоме пољу. Али случај Вилме Смис, трговачког аташеа Сједињених Држава у Шангају, доказује да тешкоће и опасности стално врсте не спречавају жену да добро врши своју дужност.

Русија. — В. Н. Јаковљева постала је комесар за финансије. Она има глас једног од највећих експерата за финансије у Европи.

Нина Рјабстова Ловилев која је суделовала у једној експедицији у земљу Ф. Јосифа наименована је за гувернера Северне Земље на северу Сибира. Она је завршила универзитет у Ленинграду пре три године, дакле вероватно је да је једна од најмлађих гувернера.

Немачка. — Нова уредба о месним изборима у Пруској избегава сваку разлику у половима у пасивном изборном праву гласа. Али активно право гласа за сеоске или градске комисије које ће заменити локалне парламенте резервисано је само за мушкарце. То је пређутна промена устава.

Презасићеност либералних каријера је без сумње повод декрета који ограничава на 15 хиљада број студената који се има примити на универзитете, а девојке имају право само на $^1/_{10}$ места. Селективни конкурс међу свршеним матурантима водиће рачуна не само о њиховим интелектуалним, већ и о физичким способностима кандидата као и о њиховом карактеру и грађанским одликама.

Децембра 1933 централна организација лекара и апотекара објавила је као један од својих циљева спречавање жени да се одају медицинским наукама.

Односно „двоструких зарада“ жене и мушкарца који раде не може се рећи да постоји неки декрет који би то забранио. Министарства су чак морала зауставити сувише велику ревност извесних чиновника који су приморавали велики број жена да дају оставке (Die Frau 1933).

Једна врло интересантна брошура издата је „Немачке жене Адолфу Хитлеру“ од стране угледних жена старих конзервативних партија. Ту се прокламује апсолутна једнакост жена и могућност да она развије способности и врлине које су јој својствене.

Закон о сузбијању наследних болести ступио је на снагу 1 јануара. Тај напредни закон је већ учинио да је један суд осудио за стерилизацију једног злочинца.

Једна од првих мера нове владе била је да декретује једну годину добровољне даљне службе. План није могао бити свуда остварен нарочито за жене али оне се успославају праћењем и крпљењем дечака. Нов правилник наређује да се девојке забаве учењем домаћинства, вртарства, школом за сеоске домаћице. Овај програм је организовала једна жена — експерт.

Штампарија „Привредник“ Живојина Д. Благојевића, Кнез Михаилова бр. 3 тел. 21-450 — Београд.